

Glosa o užitečné čítance

Matyášová, Z.: Textová mozaika. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 1998, 88 s.

Vhodné četby v ruském jazyce je u nás v poslední době dost málo. Starší čítanky jsou přijatelné jen s výhradami; byly sestavovány značně ideologicky a ty, které byly vydány v Rusku, byly formovány podle tehdejších tamních představ o umělecké a výchovné hodnotě textů. Čítanka Zdeňky Matyášové *Textová mozaika*, určená ruštinářům začátečnickům až mírně pokročilým (ale dá se použít i u pokročilých), je zpracována jinak: je přizpůsobena dnešním potřebám a také daleka známým atributům povinné četby. Textů jsou vybrány a sestaveny tak, že mohou rozšířit slovní zásobu z nejrůznějších oborů jak u studentů už slušně ovládajících jazyk, tak i u začínajících rusistů. Jsou tu zastoupeny např. takové obory, jako je psychologie, literatura, egyptologie, lékařství, lingvistika-etymologie, hudba, historické i novější realie Ruska atd. Texty jsou zajímavé, tj. nejsou nudné a mohou čtenáře skutečně zaujmout. Vhodně jsou sem zařazeny povídky Tolstého, K. Čapka, J. Nagibina aj., a také vtipná autobiografická črta Belmondova. Dobře jsou tu představeny texty, které seznamují s ruskou mentalitou, charakterem komunikace s Rusy, se zvyky při návštěvách a s jinými záležitostmi etikety. Doprovází je vždy slovníček výrazů, které jsou méně známé, a také ilustrace – většinou vhodné, někdy však méně výrazné s malou ilustrativní hodnotou. Nevelká příručka Z. Matyášové tak může sehrát svou úlohu jak ve vysokoškolské i středoškolské výuce, tak při repetitoriu znalců jazyka a samouků.

Miroslav Zahrádka

Vyvážený kompromis

Sováková, J.; Zahrádka, M.: Литературные течения и личности русской литературы XX века (1890-1954). Fakulta filozofická, Západočeská univerzita, Plzeň 2000, 74 s.

První část rusky psaného skriptu známých českých rusistů slibuje přehled literatury od časů moderny po nový přelom, jímž autoři označují rok 1954, kdy vychází Erenburgova novela *Tání (Оттеpel)*. Problém periodizace vyřešili spoluautoři vyváženým kompromisem: za společenským pozadím rámcovaným počátkem moderny, třemi ruskými revolucemi, Stalinovým nástupem (1929) a jeho smrtí (1953) rýsují se literární směry a skupiny spolu s autorskými portréty, přičemž zde implicitně převládá hledisko stylu a poetiky: od realismu a jeho modifikací a inovací se čtenář přenáší k prvkům naturalismu, impresionismu, symbolismu, jež jsou chápány také ve vztahu k realismu, k futurismu, akméismu a imažinismu a pak k literárním skupinám 20. let (proletářské organizace a skupiny, Serapionovi bratři, OBERIU, Pereval). Problémová a problematická však zůstává akcentace některých spisovatelů na úkor jiných (Babel, Pilňak, Cve-

tajejová apod.; naopak speciálně vyzvednuta není Achmatovová a Mandelštam, těžko říci, zda si zvláštní pozornosti zaslouhuje I. Erenburg aj.).

Problémem také zůstává „Rusko mimo Rusko“. Osobně nejsem nakloněn tomu, aby se exil nekriticky vyzvedával nad ty, kteří žili a tvořili v SSSR: tu by mělo jednoznačně rozhodovat kritérium estetické, ale také „zastupitelské“ (dějiny literatury jsou výkladem různých proudů, tedy i esteticky méně hodnotných, ale i to je často diskutabilní). Angličan D. Gillespie zařadil do své antologie ruského románu 20. století (1996) například bez obav román *Jak se kalila ocel* Nikolaje Ostrovského jako příklad dobového socialistického realismu. Na druhé straně je však nutné dát každému, co jeho jest, tedy věnovat přece jen větší pozornost autorům, kteří žili v zahraničí a utvářeli poetiku ruské literatury. Některé klasifikace mohou vyvolat nesouhlas (A. Grin je zařazen do kapitoly *Реализм и импрессионизм*). M. Gorkij byl vskutku v jistém smyslu solitér, ale především to byl most spojující ruské 19. a 20. století (vzpomeňme v tomto smyslu na brněnského gorkologa Jaroslava Buriana, 1922-1980).

Učební text J. Sovákové a M. Zahrádky je nadějným vykročením k tomu, aby se mezera v naší didaktické literatuře týkající se ruské literatury postupně zacelovala – tomu snad ještě více poslouží připravovaný druhý díl.

Ivo Pospíšil

Slovenská kritika básnického překladu

Zambor J.: Preklad ako umenie. Univerzita Komenského, Bratislava 2000, 239 s.

Když jsem v roce 1998 pozval doc. Jána Zambora přednášet do Slavistické sekce Literárněvědné společnosti o současné slovenské literatuře, věděl jsem, že je to nejen literární historik, teoretik a kritik, ale také básník a překladatel, jeden z mála Středoevropanů, kteří se soustavně věnují teorii a zejména praktické kritice překladu. Nezklamal mě ani v této publikaci, která je zatím poslední z dlouhé řady Zamborových opusů, mezi nimiž se tyčí básnické sbírky *Zelený večer* (1977), *Plné dni* (1988), *Pod jedovatým stromem* (1995), ale také literárněvědné knižní monografie *Ivan Krasko a poézia českej moderny* (1981), *Báseň a ticho, O poézii slovenských, ruských a španielskych básnikov* (1997), ale zejména překlady Velimira Chlebnikova, Valerije Brjusova, Ivana Franka, Anny Achmatovové, Borise Pasternaka, Jaroslava Seiferta, Gennadije Ajgijho aj.

Recenzovaná práce shrnuje Zamborovo úsilí o kritiku, ale také typologii (i generační) překladu a jeho teorii. Zatímco v pracích některých jeho slovenských kolegů jde spíše o translatoologii a také sociologii a psychologii recepce, u něho jde o konkrétní tvarování artefaktu. Nikoli nadarmo všichni, kteří vědí oč v překladu jde, píší o překladu jako o „umění“, i když je v tom kus střízlivé reality i kus obraznosti. Práce vznikala jako soubor samostatných, autonomních studií, které jsou spojeny záměrem a závěrečnou kapitolou – většina studií již vyšla, některé jsou více či méně upraveny – to je jednak síla knihy spočívající v živosti textu, jednak její slabina tkvící v přece jen menší